

Son Güncelleme Tarihi 21.05.2010

e - akademi

HUKUK, EKONOMİ VE SİYASAL BİLİMLER
AYLIK İNTERNET DERGİSİ

MAYIS 2010-SAYI 99

Makale:

**BASEL II YENİ SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISININ UYGULANMASINDA
GEREKSİNİM DUYULAN KREDİ DERECELENDİRME KURULUŞLARININ GELİŞMEKTE
OLAN ÜLKELER VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ ***

**THE DEVELOPMENT OF CREDIT RATING AGENCIES REQUIRED BY THE
IMPLEMENTATION OF BASEL II NEW CAPITAL ADEQUACY ACCORD IN
DEVELOPING COUNTRIES AND TURKEY**

İlhan ŞAHİN

Sakarya Üniversitesi İktisat A.B.D.- Doktora Öğrencisi

T. Vakıflar Bankası T.A.O.-Müdür Yardımcısı

ÖZET

Dünyada finansal sistemde yaşanan hızlı küreselleşme neticesinde, finansal piyasalar arasındaki etkileşim artmıştır. Hatta, finans piyasalarında zaman zaman ortaya çıkan krizler küresel finansal sistemin tamamını tehdit eder hale dönüşmüştür. Bu ortamda, finansal sistemin düzenlenmesine yönelik çeşitli küresel standartlar oluşturulması ihtiyacı doğmuş

* Söz konusu çalışma Sakarya Üniversitesi Senatosu'nun 20.05.2004 tarihli "Lisansüstü Eğt. Ve Öğr. Yönetmeliği Senato Uygulama Esasları"nın 8. Maddesinde yer alan "Tez savunmasına girmeden önce öğrencinin doktora tezinden yayın yapma şartını yerine getirmesi gerektiğine dair aldığı kararı" gereğince **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında, Danışmanlığı Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇALIŞIR** tarafından yapılan, **ilhan ŞAHİN** tarafından "Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı: Gelişmekte Olan Ekonomilerin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye Örneği" konusunda hazırlanan doktora tezinden Tez Savunma Jurisine girmeden önce üretilmiştir.

olup, Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı finansal sistem içerisinde ağırlıklı payı alan bankacılık sistemine ilişkin bu düzenlemelerin odağında yer almıştır.

Basel II Uzlaşısı geliştirmekte olan ekonomilerin bankacılık sektörlerinin güçlü bir mali yapıya kavuşmasına sağlayacağı katkı yanında, düzenleme eksiklikleri olan ülkelerin bu anlamdaki ihtiyaçlarını karşılamak sektörün kurumsal ve mevzuat altyapısını güçlendirmek suretiyle yapılanmasına önemli derecede katkıda bulunmaktadır.

Yeni Uzlaşıda kredi riski ölçümünde yer alan yaklaşımlardan standart yaklaşımın en azından belirli bir süre geliştirmekte olan ülkelerde ve Türkiye’de uygulanması beklenmektedir. Söz konusu yaklaşımın tam manasıyla uygulanabilmesi için ise kredi derecelendirme kuruluşlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Basel II Uzlaşısının uygulanmasında gereksinim duyulan kredi derecelendirme kuruluşlarının geliştirmekte olan ülkeler ve Türkiye’deki gelişimi incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basel II, Kredi Derecelendirme Kuruluşları, Risk Yönetimi

ABSTRACT

As a result of the rapid globalization of the world financial system, the interaction between financial markets has increased. Moreover, the crisis that occur in the financial markets from time to time was transformed into a structure which threatens the entire global financial system. In this environment, the various global standarts for the regulation of the financial system has been needed to be created. Basel II New Capital Adequacy Accord regarding regulation of banking sector weighted share in the financial system took place at the core of these arrangements.

Besides the contribution of attaining strong financial structure to emerging economies’ banking sectors, Basel II will also contribute to meet regulation deficiencies of these economies’ banking sectors and strengthens the institutional and regulatory infrastructure significantly.

It is expected to implement standardised approach used for measuring credit risk at least for a certain time in developing countries and Turkey. To implement mentioned approach in the strict sense, credit rating agencies are needed.

In this work, It is analyzed that the development of credit rating agencies required by the implementation of Basel II New Capital Adequacy Accord in developing countries and Turkey.

Key Words: Basel II, Credit Rating Agencies, Risk Management

1.Giriş

Sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ve piyasaların entegrasyonu ile birlikte, herhangi bir ülkede finansal bir kriz başladığında, krizin diğer ülkelerin para ve sermaye piyasalarına da sıçraması ve etkilemesi ihtimali doğmuştur. Bu nedenle, yaşanan krizlerin hem küresel bir krize dönüşmesini engellemek hem de uluslararası bankacılık ve finans sisteminin altyapısını kuvvetlendirerek stabilitesini arttırmak amacıyla bazı uluslararası kuruluşlarca bankacılık uygulamalarında uyulması gereken çeşitli uluslararası standartlar geliştirilmiştir. Söz konusu standartlar arasında önem arz edenlerden biri, Basel Komite tarafından sermaye yeterliliği alanında gerçekleştirilen düzenlemelerdir.

Basel Komite dünyada bankacılık ve finans sisteminin daha güçlü bir mali yapı ile faaliyet göstermesini sağlamak amacıyla sermaye yeterliliği alanında çok önemli iki düzenleme gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri 1988 yılında Komite tarafından yayımlanan Basel I Uzlaşısı, diğeri ise, Basel I'in çeşitli sorunlar içermesi nedeniyle Haziran/2004 tarihinde yayımlanan "Basel II:Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı"dır.

Basel I Uzlaşısı uluslararası piyasalarda faal olan bankalar için önerilmiş bir yaklaşım niteliğini taşımaktaydı. Anılan yaklaşım, uluslararası bankaların kredi riskine ilişkin bilanço aktiflerinin risklerini ağırlıklandırmak ve ilgili aktif kalemlerine karşılık gelen asgari sermaye yeterliliğini saptamak için yöntemler önermekteydi. 1988 Basel Uzlaşısı, öncelikli olarak hedeflediği banka çevresinin ötesinde olumlu karşılanarak kabul görmüş ve genelde bankaların sermaye yeterliliği oranlarını artırma yönünde olumlu katkı yapmıştır. Ancak, zaman içinde Uzlaşısı'nın güncelliğini yitirmesi ve içeriğinin bankacılık ve finans sektörü ile ekonomik alanda ortaya çıkan gelişmeleri karşılayamaması, bu yaklaşımın bazı açılardan yetersiz kaldığı görüşünü kuvvetlendirmiştir.

Basel I'in uygulandığı dönem içerisinde 1994 yılında Meksika ve Türkiye Krizi, 1997 yılında Asya Krizi ve 1998 yılında Rusya krizi gibi büyük uluslararası krizlerin yaşanması önceki uzlaşının gözden geçirilmesine neden olmuş ve yerine, sermaye yeterliliği uygulamalarında daha kapsamlı risk ölçüm yöntemleri ile beraberinde daha birçok bankacılık uygulamasını barındıran Basel II Uzlaşısı yayımlanmıştır.

Yeni Uzlaşıda kredi riskinin ölçülmesinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Basel l'deki statik değerlendirme sistemi terk edilmiş ve kredi riskinin krediyi alan tarafların derecelendirme notlarının esas alındığı yöntemler geliştirilmiştir. Çalışmamızın amacı, bankaların Yeni Uzlaşıda kredi riski ölçüm yöntemleri arasında yer alan standart yaklaşımı uygulamayı tercih etmeleri halinde gereksinim duyulan derecelendirme kuruluşlarının gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye'deki gelişimini incelemektir.

2. Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısında Yer Alan Kredi Riski Ölçüm Metotları

Sermaye yeterliliğine ilişkin ilk düzenleme olan Basel l'de en önemli problem, bankaların her bir varlık çeşidine belirli bir risk ağırlığı belirlenmesine karşılık kredi kullanan borçluların risk düzeyi ile ilgili herhangi bir bağlantı içermemesiydi (Kaplan ve Turhan, 1999:74). Yine de 1988 tarihli Basel I Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, ilan edildiği tarihten itibaren başta G-10 ülkeleri olmak üzere hemen hemen tüm ülkeler ve bankalar için genel bir sermaye standardı haline gelmiş ve 120'den fazla ülkede uygulanmıştır (Reisen, 2001).

Basel l'de, bankanın maruz kaldığı kredi riski, banka aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıklarına ilişkin belirlenen katsayılarla çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır. Sadece dört farklı risk ağırlığı (% 0, % 20, % 50 ve % 100) kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı düşük olan Basel I, farklı alanlarda faaliyet gösteren bütün bankalara aynı şekilde uygulanması nedeniyle "herkese tek beden elbise" (one-size-fits-all) şeklinde tanımlanabilecek tekdüze bir sermaye yeterliliği düzenlemesi olarak nitelendirilebilir (Pelizzon ve Schaefer, 2005:5, Fullani, 2005). Ayrıca, Basel l'de, "OECD klup kuralı" (club rule) olarak ifade edilen uygulamadan dolayı OECD ülkelerine avantajlı risk ağırlığı uygulanmaktaydı. Yani, OECD'ye üye ülkelerin hükümetlerine ve üye ülkelerin bankalarına olan borçlara düşük risk ağırlığı verilmekteydi. Buna karşın, OECD üyesi olmayan ülkeler için yüzde 100 gibi bir risk ağırlığının uygulanıyor olması, bu düzenlemenin zayıf yanı olarak değerlendirilmiştir (Montes-Negret, 2005:8-13; Yayla ve Kaya, 2005:9, Hayes ve diğ., 2002).

Yeni Basel Uzlaşısı, ülkelerin sermaye yeterliliği düzenlemelerinin farklı olmasından kaynaklanan rekabet eşitsizliklerini ortadan kaldırmak ve uluslararası bankacılık sisteminin güvenilirliği ve istikrarını arttırmak amacıyla geliştirilmiştir (Fischer, 2002).

Basel II içerisinde, Basel l'in aksine, bankalara risklerin ölçümü için farklı ölçüm yaklaşımlarının yer aldığı bir menü sunulmaktadır (Griffith-Jones, 2007). Yeni Uzlaşısı, kredi riskinin ölçülmesinde daha kompleks ve daha ayrıntılı biçimde düzenlenmiş geniş bir

yelpazede yer alan ölçüm yaklaşımı alternatifleri sunmaktadır (AEB, 2003). Uzlaşıda, Kredi riskinin hesaplanmasında standart ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım olmak üzere iki ana yöntem temel alınarak, alt ayırmda dört farklı metot geliştirilmiştir.

Basel Komite, bankalara, kredi risklerine ilişkin sermaye gereksinimlerini hesaplamak için yukarıda anılan iki ana yöntem arasında seçim yapma imkanı vermiştir. Bu yöntemlerden standart yaklaşımda kredi riski, bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının (Standart&Poors, Fitch, Moodys vb.) verdikleri derecelendirme notlarına dayanılarak ölçülmektedir. Diğer yöntemde ise bankalar, kredi riskini denetim otoritesinin onayının alınması suretiyle kendi içsel derecelendirme sistemlerini kullanarak hesaplamaktadırlar (Jacobson ve diğ., 2005:10-11; BCBS, 2006).

2.1. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda, kredi riskinin hesaplanması ve kredilendirme işleminin yapılabilmesi için gerekli yetki ve yetkinliğe haiz dışsal derecelendirme kuruluşlarının (External Credit Assessment Institutions-ECAI) verdiği ratingler kullanılmaktadır (Aras, 2007a; Altıntaş, 2006).

Söz konusu yaklaşımda, öncelikle banka alacakları sınıflandırılmakta ve alacağın bulunduğu kategoride karşı tarafın derecelendirme notuna tekabül eden sabit risk ağırlığı tespit edilmektedir (Doğru, 2007:54).

Bankanın alacak kalemlerine Uzlaşısı ile belirlenen risk ağırlığı tespit edildikten sonra, risk ağırlıklarının alacakların net risk rakamları (özel karşılıklar düşüldükten sonra kalan risk tutarı) ile çarpılması suretiyle risk ağırlıklı varlıklar hesaplanmakta ve böylece bankanın sermaye yeterliliğine olan etkisi bulunmaktadır.

Yeni Uzlaşısı ile birlikte bankalar tarafından verilen krediler karşılığında bulundurulması gereken sermaye miktarının hesaplanmasında ilk kategoride yer alan standart yaklaşımın, "Standart Yaklaşım" ve "Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım" olmak üzere iki yöntemle uygulanabilmesi öngörülmüştür (Dierick ve diğ., 2005:11).

Esasında standart veya basitleştirilmiş standart yaklaşımlar, kredi risk ağırlıklarının, dışsal derecelendirme (rating) notuna sahip ülkelerin hazine ve merkez bankaları ile finans kuruluşları ve diğer kurumsal kredi müşterileri için derecelendirme notlarına göre; derecelendirme notu bulunmayan müşterilerden olan alacaklar ile bazı aktif kalemler için ise risk ağırlıklarının Basel I'e benzer şekilde standart olarak belirlendiği yöntemlerdir (Altıntaş, 2006:397).

Basitleştirilmiş standart yaklaşımda, standart yaklaşımdan tamamen ayrı bir yöntem bulunmamakta, fark olarak sadece ülke hazine ve merkez bankalarının kredi risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları (Export Credit Agencies-ECA) tarafından verilen notlar kullanılmaktadır. Sonuç itibarıyla her iki yöntemde de dışsal kredi notu baz alınmaktadır (Roy, 2005:5; Dierick ve diğ., 2005:12).

Özü itibarıyla standart yaklaşım, 1988 tarihli düzenlemedeki mevcut uygulama ile içerik olarak aynı fakat risk hassasiyeti daha yüksektir. Münferiden risk ağırlıkları, halihazırda borçlunun dahil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar ya da kurumlar) dayanmakta iken yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun (daha katı) kriterlerine göre belirlenmektedir (Fischer, 2002:5-6).

2.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

Basel II ile kredi riski için bankalara, kendi içsel risk derecelendirme modellerini kullanmaları ve risk pozisyonlarını dikkate alarak ayırmaları gereken asgari sermaye tutarını hesaplayabilme imkânı getirilmiştir (Dieric ve diğ., 2005:8-10; BCBS, 2004b). İçsel derecelendirme modellerini kullanmak isteyen bankalar, denetim otoritesinin onayının alınması suretiyle kredi riskini kendi derecelendirme sistemlerini kullanarak hesaplamaktadırlar (Jacobson ve diğ., 2005:10-11; BCBS, 2006).

Uzlaşıda ayrıntılı olarak düzenlenmiş olan içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar bir hayli teknik ve komplikedir. Bununla beraber, içsel modellerin kullanım kriterleri çok ağır standartlara bağlandığından özellikle ileri içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı kullanmaya ehil bulunup yetkilendirilebilecek gelişmiş uluslararası banka sayısının dahi ilk etapta sınırlı kalacağı tahmin edilmektedir.

Anılan yaklaşımlarda esas olan tutarlılıktır. Yaklaşımın esas itibarıyla tüm riskli aktiflere ve tüm iş alanlarına uygulanması gerekmektedir. Ancak veri kısıtlamaları nedeniyle bankanın aynı anda tüm varlık sınıfları için içsel derecelendirme yaklaşımını kullanması halinde Uzlaşıda, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımların düzenleyici otoritenin izniyle aşamalı olarak uygulanması olanaklı kılınmıştır.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımların amacı sadece yasal sermaye yeterliliğinin hesaplanması olarak tasarlanmamıştır. Söz konusu yaklaşımlar kredi riskini ölçmenin yanında, aynı zamanda kredi riskini yönetmeyi de sağlayacak bir şekilde dizayn edilmiştir. Bu anlamda banka ve kredi portföyünün Uzlaşıdan önce uygulanagelen bildik yöntemlerle yönetilmesi söz konusu olamayacaktır.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarla; müşterilere ait eldeki geçmiş veriler baz alınarak müşterilerin temerrüt olasılıkları hesaplanmakta ve risklilik düzeyleri belirlenmektedir (Lopez ve Saidenberg, 1999). Bankalar bu yöntemleri kullanarak, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, kendi bünyelerinde yetkili otoritenin onayıyla kurdukları derecelendirme sistemi dahilinde risk bileşenleri¹ için yapmış oldukları içsel tahminlere dayanarak belirleyebilmektedir (Balin, 2008:8).

İçsel derecelendirme yaklaşımında, bankaların öngörülen standartları karşılayabilme düzeyine göre tercih edebilecekleri iki seçenek vardır (Balin, 2008:8):

- Temel içsel derecelendirme yaklaşımı
- İleri içsel derecelendirme yaklaşımı

Temel ve ileri yaklaşım arasındaki farklılık şu şekilde özetlenebilir. Temel içsel derecelendirme yaklaşımında bankanın her bir borçlunun ödememe ya da diğer tabirle temerrüde düşme olasılığını kendisinin tespit etmesine izin verilmekte iken, diğer *risk bileşenleri ve parametreler denetim otoritesi tarafından veri olarak sunulmaktadır.* Gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise; gelişmiş bir sermaye tahsis yapısına sahip bankaya *gerekli koşulları sağlamaları halinde tüm risk bileşenlerinin kendisine ait içsel verilere dayanarak hesaplamasına* izin verilmektedir (Cornford, 2006:3; BCBS, 2004:48).

3. Yeni Uzlaşım Kapsamında Gelişmekte olan Ülkelerde Kredi Derecelendirme Kuruluşlarına İhtiyaç Duyulmasının Nedenleri

Yeni Uzlaşım'da kredi riskinin ölçülmesinde yukarıda ifade edildiği üzere önemli değişiklikler yapılmıştır. Basel I'deki statik değerlendirme sistemi terk edilmiş ve kredi riskinin krediyi alan tarafların derecelendirme notlarının esas alındığı yöntemler geliştirilmiştir.

¹ İçsel derecelendirme metodunda her bir varlık sınıfı için bankalarca hesaplanması gereken dört risk bileşeni bulunmaktadır. Bunlar:

i-Temerrüt Olasılığı (Probability of Default-PD): Kredi derecesine sahip her bir kredi borçlusunun bir yıllık sürede yüzde, binde veya onbinde kaçının temerrüde düşeceğini gösterir.

ii-Temerrüt Anındaki Risk ya da Bakiye (Loss Given Default-LGD): Borçlunun temerrüde düştüğü tarihteki beklenen brüt risk tutarıdır. Diğer bir tabirle, borçlunun temerrüt halinde bakiyesinin ne olacağına yönelik tahmindir.

iii-Temerrüt Anındaki Kayıp (Exposure at Default-EAD): Temerrüde düşen kredinin zarara dönüşen kısmını ifade eder.

iv- Efektif Vade (Maturity-M): Her bir risk için formülle hesaplanmasına rağmen efektif vade genel olarak 1 yıldan kısa, 5 yıldan uzun olmayacaktır

Görüldüğü gibi kredi riskine ilişkin sermaye gereksiniminin hesaplanmasında standart yaklaşım ile içsel derecelendirme yaklaşımı arasındaki en temel fark; standart yaklaşımda bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarına tekabül eden standart risk ağırlıkları kullanılarak hesaplama yapılırken, içsel derecelendirme yaklaşımında bankaların hesaplamayı kendi derecelendirme sistemini oluşturarak elde ettiği dereceleri kullanarak yapmalarıdır (Gestel ve diğ., 2006.1131).

Gelişmekte olan ülke bankalarının, standart yaklaşıma göre riske daha duyarlı olan ve bu nedenle yasal sermaye gereksinimini azaltan içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanabilmelerinin önündeki en büyük engel, bu yaklaşımları uygulayabilmek için gerekli verilerin olmayışı veya yetersizliğidir. Bu nedenle, söz konusu yaklaşımların uygulanması için önemli altyapı yatırımlarına ihtiyaç bulunmaktadır (Cole, 2003).

Temel içsel derecelendirme yaklaşımında bankalar, risk bileşenlerinden bir kısmını kendileri hesaplayacaklar ve diğerlerini ise denetleyici kurumdan alacaklardır. Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımında ise, bütün bileşenleri kendi iç sistemlerini kullanarak hesaplayacaklardır. Fakat, söz konusu risk bileşenlerinin saptanabilmesi için 5 ila 7 yıl arasında veri toplanması gerekmektedir (Cornford, 2007; Yüksel, 2005:35). Gelişmekte olan ülkeler için bu verilerin elde edilip analiz edilmesi Uzlaşının uygulanmasındaki önemli problemlerden biridir (Cornford, 2007).

Uzlaşıda yer alan içsel derecelendirme yöntemlerinin kullanımı için uzun zaman serili müşteri bilgilerine sahip olma zorunluluğu (toptan ve perakende kredi müşterileri), bunlara ilişkin veri bankasının tutulacağı teknolojik altyapının oluşturulmasını da gerekli kılmaktadır.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımların kullanımı belirtildiği üzere ileri teknoloji kullanımını gerektirdiğinden önemli miktarda yatırım harcaması yapılmasına neden olacaktır.

Buna ilaveten, söz konusu yaklaşımların uygulanabilmesi için, Uzlaşıda yer alan gelişmiş yöntemleri uygulayabilecek nitelikli personel ihtiyacı bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin bazılarında bu alanda nitelikli eleman temininde yaşanan zorluklar nedeniyle bankaların uygulamaya hayatiyet kazandırmada sorunlarla karşılaşması ihtimal dahilindedir.

Ayrıca, denetleyici ve düzenleyici otorite tarafında da bankaların belirlediği içsel derecelendirme yaklaşımını denetleyebilecek nitelikte personel temini ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burada Uluslararası bankaların gelişmişlik seviyelerinden dolayı içsel derecelendirme yaklaşımlarını öncelikle uygulayabilme imkanlarını da dikkate almak gerekir. İçsel derecelendirme yaklaşımını uygulamaya öncelikle alan ve aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren uluslararası bankalar, bu yaklaşımın standart yaklaşıma göre kredibilitesi yüksek müşteriler için daha az sermaye gereksinimi doğurması nedeniyle daha kaliteli bir portföy edinimine girişeceklerdir. Uluslararası bankaların aksine standart yaklaşımı uygulayan yerel bankalar ise kredibilitesi düşük olan müşterilerle çalışmak zorunda kalacaklardır. Bu durum yerel banka aleyhine rekabet dezavantajı yaratacaktır. Yapılan çalışmalar standart yaklaşımın genel olarak içsel derecelendirme yaklaşımına göre daha fazla sermaye gereksinimi doğurduğunu göstermektedir. Gottschalk ve Griffith-Jones (2006:13) gelişmekte olan ülkelerde Uzlaşımın uygulanması ile ilgili yaşanacak rekabet dezavantajını Basel Komite tarafından 2006 yılında yapılan 5. Sayısal Etki ² çalışmasına dayandırmaktadır. Çalışmada içsel derecelendirme yaklaşımını uygulayan bankaların sermaye gereksiniminde Basel I'e göre önemli derecede azalmalar görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin bankacılık denetleme otoriteleri uygulamalarını belirlerken bu durumu gözetmelidirler (Gottschalk ve Griffith-Jones, 2006:13).

Tüm bu nedenlerle, Basel II ile birlikte, gelişmekte olan ülke bankaları, en azından başlangıç aşamasında uzunca bir süre kredi riski için standart yöntemi kullanma durumunda kalırken, gelişmiş ülkelerin çoğu içsel yöntemlerin kullanımına daha çabuk geçebileceklerdir. Bu yüzden gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye için derecelendirme kuruluşlarının ivedilikle kurulması ve faaliyet alanları ile mevzuat altyapılarının belirlenmesi önem arz etmektedir.

4. Yeni Uzlaşımın Uygulanmasında Gelişmekte Olan Ekonomilerde Kredi Derecelendirme Kuruluşları ile İlgili Gelişmeler

Bankaların sermaye yeterliliklerinin hesaplanmasına değişiklikler getiren yeni Uzlaşıda kredi derecelendirme kuruluşlarına önemli ve yeni bir rol biçilmiştir. Basel II uygulaması ile birlikte, kredilendirmede subjektif değerlendirmelerden çok, objektif faktörlere dayanan kriterlerin benimsenmesi sonucu, kredi sınıflandırma sistemleri ve kredi risk ölçümünün çok daha homojen bir yapıya kavuşmasının sağlanması beklenmektedir (Aras, 2007a:9). Dereceler, kredi kullananların ayrıştırılan kategorilerine göre sermaye yükümlülüğüne ilişkin risk

² Basel Committee on Banking Supervision tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen çalışma sonuçları, "Results of Fifth Quantitative Impact Study" adı altında Haziran ayında, BIS'in (Bank for International Settlements) resmi internet sitesinde yayımlanmıştır, detaylı bilgi için bkz. <http://www.bis.org>

ağırlıklarının tayin edilmesinde kullanılmaktadır. Uzlaşıda kredi riskinin hesaplanmasında standart yaklaşımın kullanılması halinde harici kredi derecelendirme kuruluşunun verdiği kredi notuna tekabül eden risk ağırlıklarına göre hesaplama yapılmaktadır (Elkhoury, 2008:2). Bankalar, kredi verecekleri müşterilerinin kredi derecelerini baz alıp, ona göre karar vereceklerinden, bu kapsamda dışsal derecelendirmenin önemi artacak ve söz konusu kuruluşların oluşumu ve yapılandırılması süreci doğacaktır. Dolayısıyla kredilendirmenin daha az sermaye gereksinimi ile yapılması için karşı tarafın bir dışsal ratinge sahip olması gerekmektedir. Bu çerçevede derecelendirilen firmaların varlığı önem arz etmektedir, örneğin, derecelendirmenin en yaygın olduğu ABD'de S&P 500'e kayıtlı işletmenin yaklaşık yüzde 94'ü dışsal ratinge sahiptir. Buna karşılık Avrupa'da çok daha farklı bir tablo mevcuttur. Öyle ki, DAX-30'a kayıtlı işletmelerin yalnızca yüzde 53 kadarı derecelendirilmiştir (Giese, 2002: 76). Gelişmekte olan ekonomilerde ise uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirilen firma sayısı çok sınırlıdır. Örneğin, Balzarotti ve diğ.(2004:17), Arjantin'de 150.000 kuruluştan sadece yaklaşık 150 adetinin bir derecelendirme notuna sahip olduğunu belirtmektedir.

Uzlaşıda gelişmekte olan ülkeler açısından ilgi duyulan en önemli husus görüldüğü üzere, standart yaklaşımı uygulamaları halinde asgari sermaye yeterliliğini hesaplamak için harici derecelendirme kuruluşlarına duyulan gereksinimin artmasıdır. OECD üyesi olmayan ve gelişmekte olan bir çok ülkede, derecelendirme kuruluşları bulunmamaktadır (Bank of Albania, 2005:42). Anılan ülkelerin çoğunda, bir çok küçük ve orta büyüklükteki işletmenin maddi olarak uluslararası rating ajanslarının müşterisi olma imkânını sağlayamamaları söz konusu olabileceğinden ve ayrıca, bu ülkelerde derecelendirme kuruluşlarının çok küçük bir orana sahip olması, arz ve talep uyumsuzluğu nedeniyle, derecelendirme hizmetinin fiyatının artmasına yol açabilecek ve özellikle küçük işletmelerin kredi notu alma istekleri maliyet etkisi nedeniyle kırılacaktır (Fullani, 2005; Thaker, 2004:9). Anılan ülkelerde birçok kurum ve kuruluşlar ile küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin çoğunun dışsal derecelendirmesinin bulunmaması Uzlaşının bu ülkelerde uygulanmasında önemli bir eksiklik olarak addedilmektedir.

Diğer bir muhtemel risk, derecelendirme kuruluşlarının talebi kendilerine çekmek amacıyla, iyi bir derecelendirme notu vermek için gerçekteki derecelendirme notlarını olduğundan farklı göstermelerinin söz konusu olabilmesi ve bu gibi uygulamaların da derecelendirme sistemine olan güvenilirliği sarsmasıdır (Atiker, 2005:13).

Kredi derecelendirme kuruluşlarının, aynı ülkeye veya aynı işletmeye farklı kredi notu vermeleri, derecelendirme kuruluşları arasında tutarsızlıkların olması Uzlaşısı uygulamaya

başlandığında önemli bir probleme ve sektörün itibar kaybına neden olarak güvenilirliğini sarsabilecektir.

Ayrıca, dünyada bağımsız derecelendirme kuruluşları (S&P, Fitch, Moody's v.b.) aslında mevcut durumda oligopolistik bir piyasa ortamında faaliyet göstermekte, yeni kuruluşların kabul görüp uluslararası tanınırlık kazanmaları güç gözükmemektedir. DefaultRisk (2008) tarafından yapılan incelemede Mart/2008 tarihi itibarıyla dünya çapında 71 adet derecelendirme kuruluşu bulunduğu ve bunların yaklaşık 50 adetinin gelişmekte olan ülkelerde yer aldığı tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere kredi derecelendirme kuruluşlarının sayısı son derece yetersizdir. Bununla beraber bir diğer önemli sorun da, uluslararası piyasalara hakim uluslararası derecelendirme kuruluşlarının gelişmekte olan ülkelere gelip firmalara kredi derecelendirme işlemlerini yapmaktan kredibilitelerinin zedeleneyeceği gerekçesiyle kaçınma eğiliminde olmalarıdır. Bu durumda söz konusu ülkelerde ulusal nitelikli kredi derecelendirme kuruluşlarına olan gereksinim çok önemli ve ivedi şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bunların sonucu olarak, Basel II Uzlaşısı ile birlikte para ve sermaye piyasası oyuncularının derecelendirme taleplerinin artması her ne kadar daha küçük ve çok sayıda yeni kurumun oluşmasına neden olup rekabeti arttıracak olsa da sektörün büyüme potansiyelini olumlu etkileyecektir. Ancak, bağımsız derecelendirme kuruluşlarının bu büyüme ortamında, derecelendirme kriterlerinin daha şeffaf olacak şekilde yürütülmesi ile ilgili taleplere cevap vermeleri gerekecektir. Denetim otoritesi onayının alınması, derecelendirme kalitesinin istikrarlı ve yüksek tutulması ile aracılık işlevinden faydalanılması çaba harcanması gereken diğer hususlar arasında gösterilebilir.

Gelişmekte olan ülkelerde işletmelerin önemli bölümünün herhangi bir kredi notuna sahip olmadığı ülkelerde dışsal derecelendirmenin gelişmesinin, kısa vadede olanaklı görülmediği ve bu ülkelerde ivedi olarak hazırlık sürecini başlatmaları gerektiği söylenebilir. İçsel derecelendirme yaklaşımlarının uygulanmasının zorlukları da dikkate alındığında, Basel II'nin getirdiği bazı yeniliklerin uygulanmasının gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça zor olduğu, uygulanırsa dahi tatminkâr neticeler vermeme ihtimali olduğu, Uzlaşının hedefleriyle sağlıklı sonuçlar alınabilmesini teminen uzun vadeye yayılıp sindirilerek uygulanmasının daha verimli olacağı düşünülmektedir (Ayan, 2007).

5. Türkiye’de Kredi Derecelendirme Mevzuatı ve Basel II Uzlaşısı Çerçevesinde Kredi Derecelendirme Kuruluşları ile İlgili Gelişmeler

Basel II ile birlikte öne çıkan en önemli konulardan bir tanesi kredi derecelendirmedir. Kredi derecelendirme hem bankaları hem de firmaları yakından ilgilendirmektedir. Basel II Uzlaşısında kredi derecelendirme faaliyetleri yerine getirilmesi zorunlu olan hususlar arasında yer almaktadır.

Türkiye’de kredi riski ölçümünde bankaların ileri ölçüm yaklaşımlarına geçişleri BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu) tarafından net bir tarih belirtilmediğinden takvime bağlanmamıştır. Hakeza, yürürlükte bulunan mevzuatta standart yaklaşım olarak kabul edilen yaklaşımda da derecelendirme notları kullanılmamaktadır.

Bununla birlikte, yaklaşımların Türkiye’de tam manasıyla uygulanmaya geçirilmesinin fazla uzun sürmeyeceği düşünülmektedir. En azından standart yaklaşım yürürlüğe girdiğinde bankalar ileri ölçüm yöntemlerini kullanmaya yetkili olana kadar kredi derecelendirme notu veremeyeceklerdir. Bu nedenle, Türkiye’de bağımsız kredi derecelendirme şirketlerinin kurulmasına yönelik faaliyetler başlatılmalı ve Uzlaşısı içeriğine uygun şekilde mevzuat altyapısı oluşturulmalıdır.

Türkiye’de Basel II Uzlaşısı kapsamında derecelendirme faaliyetlerine ilişkin mevzuat hızla düzenlenmektedir. Ülkemizde söz konusu faaliyetlere ilişkin kapsamlı düzenlemenin 2003 yılında Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapıldığı ve daha sonra mevzuatın günün şartlarına göre geliştirildiği söylenebilir.

Buna göre, 4.12.2003 Tarih, Seri VIII ve 40 Numaralı “Sermaye Piyasalarında Derecelendirme Faaliyetleri ve Derecelendirme Kuruluşları İlişkin Esaslar Tebliği” ile bu alanda önemli düzenlemeler yapılmıştır. Tebliğin 5. maddesinde kredi derecelendirmesi; “ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının risk durumlarını ve ödeyebilirliklerini veya borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskini derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyeti” olarak tanımlanmıştır. Tebliğ’de, derecelendirme faaliyetlerinin kapsamı, kredi derecelendirmesi ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi faaliyetleri olarak belirlenmiştir (SPK, 2003; Aras, 2007b:16).

Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği yayınladıktan sonra Ülkemizde derecelendirme kuruluşlarının kurulması başlamıştır. 2005 yılından sonra ise yerel derecelendirme şirketlerine faaliyet izni verilmeye başlanmıştır. Türkiye’de şu an bu alanda kredi derecelendirmesinde 5 adet yerli, 3 adet yabancı derecelendirme kuruluşu; kurumsal yönetim derecelendirmesinde ise 3 adet yerli, 1 adet yabancı kuruluşun yetkilendirmesi yapılmıştır (SPK, 2010).

2003 yılında yayımlanan Tebliğ daha sonra Seri:VIII, No:51 sayılı "Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği"nin 12/07/2007 tarih ve 26580 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Tebliğ uyarınca, derecelendirme faaliyeti; “kredi derecelendirmesi ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi faaliyetleri” olarak belirlenmiştir. Tebliğ’de kredi derecelendirmesi, "ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının risk durumları ve ödeyebilirliklerinin, veya borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskinin, derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyeti"; kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi ise, "ortaklıklar ve sermaye piyasası kurumlarının Kurulca yayımlanan kurumsal yönetim ilkelerine uyumun derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyeti" olarak tanımlanmıştır (SPK, 2007; SPK, 2010).

Ayrıca, uygulamaların bankacılık kesiminin ihtiyaçlarına daha yakın bir şekilde belirlenmesi amacıyla BDDK tarafından 2006 yılında ayrı bir düzenleme yapılmıştır.

Bu kapsamda, derecelendirme kuruluşlarının yetkilendirilmesine, faaliyetlerine ve yetkilerinin kaldırılmasına ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi amacıyla BDDK tarafından “Derecelendirme kuruluşlarının yetkilendirilmesi ve Faaliyetlerine ilişkin Esaslar” hakkında Yönetmelik 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bahsi geçen Yönetmelik, bankaların yaptığı derecelendirmeler ile bankalardan kredi kullanacak müşterilerin kredi değerlemesini gerçekleştirecek derecelendirme kuruluşları ve bunların faaliyetlerini kapsamaktadır. Yönetmelikte derecelendirme faaliyetinin kapsamı detaylı olarak şu şekilde belirlenmiştir (BDDK, 2006):

i) Derecelendirme faaliyeti; kredi değerliliğinin derecelendirilmesini, kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesini, bankalarca kullanılan derecelendirme yöntemlerinin

geçerliliğinin değerlendirilmesini, ve bu faaliyetlerin niteliğine göre yapılacak inceleme ve analiz sonucuna dayanılarak bir derecelendirme notu belirlenmesi sürecini içerir.

ii) Kredi değerliliğinin derecelendirilmesi, müşterinin; kullanacağı krediyi geri ödeyebilme gücünün veya borçluluğunu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerini vadelerinde karşılayamama riskinin yetkili derecelendirme kuruluşu tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.

ii) Kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi; "Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik" hükümlerine uyum düzeylerinin yetkili derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.

iii) Bankalarca kullanılan derecelendirme yöntemlerinin geçerliliğinin değerlendirilmesi, bankaların gerçek ve tüzel kişi kredi müşterileri için uyguladıkları kredi değerliliğinin derecelendirilmesine ilişkin derecelendirme yöntemlerinin geçerliliğinin ve kamuoyuna açıkladıkları bilgilere uygunluğunun bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi faaliyeti olarak ifade edilmiştir.

Önümüzdeki yıllarda derecelendirme işlemi yaptırma zorunluluğunda olan firma sayısının önemli rakamlara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, SPK'nın da halka açık şirketlere ve menkul kıymet ihraç eden şirketlere derecelendirme yaptırma zorunluluğu getirmesi beklenmektedir. Derecelendirme şirketi sayısının kısa bir süre içinde 50'nin üzerine çıkması ve bu kapsamda birkaç bin kişilik istihdam yaratması söz konusu olacaktır (Babuşcu, 2008).

Görüldüğü üzere, derecelendirme işlemi finansal piyasaların önemli merkezlerinden olan bankalar ve benzeri mali kuruluşlar açısından da bir takım avantajlar getirmektedir. Bu kuruluşlar ellerinde bulundurdukları portföylerinin risklerini derecelendirme ile ortaya koyarken aynı zamanda yaptıkları finansal analizleri bu işlem sayesinde güncelleştirmek ve desteklemek şansına sahip bulunmaktadır (Babuşcu, 2008). Dolayısı ile bu alanda faaliyette bulunacak kuruluş sayısının artması, bankaların işlerini kolaylaştırmanın yanısıra bir taraftan yeni bir piyasanın oluşmasını sağlarken, diğer taraftan yatırımcı ilişkilerinin gelişmesine yol açacaktır.

Bu itibarla, yerel nitelikli kredi derecelendirme kuruluşlarına olan gereksinimin belirgin olduğu bu noktada, gerek BDDK gerekse SPK'nın çalışmalarını hızlandırarak bu alanda yetkili firma sayısını artırmaları gerekmektedir.

SONUÇ

Basel II Uzlaşısı Uluslararası bankacılık sistemine entegre olmak isteyen Türk Bankacılık sektörü için sırt çevrilmeyecek kadar önem arz eden bir uygulamadır. Yeni Uzlaşısı bankacılık sektöründe sermaye yeterliliği düzenlemelerinin uluslararası alanda yakınlaştırılmasını sağlama amacı yanında; sektörde risk yönetiminde en iyi uygulamaların oluşturulmasını amaç edinmiştir.

Basel Komite ve çeşitli kişi ve kuruluşlar tarafından yapılan sayısal etki çalışmaları neticesinde, kredi riski ölçümünde standart yaklaşımı kullanan bankalar içsel derecelendirme yaklaşımını kullanan bankalara göre daha fazla sermaye gereksinimine ihtiyaç duymaktadırlar. İçsel derecelendirme yaklaşımlarının uygulanması için uzun süreli veriye ihtiyaç duyulması, bankanın teknolojik altyapısının uygunluğu, maliyetinin fazla oluşu, nitelikli personel istihdamı vb. unsurları gerektirmesi nedeniyle gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörlerinin başlangıçta standart yaklaşımı kullanmaları söz konusudur.

Uluslararası bankalar, gelişmişlik derecesi dikkate alındığında kredi riski ölçümünde içsel derecelendirme metodunu kullanırken gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörlerinde standart yaklaşımın kullanılacak olması, söz konusu ülkelerde yerel bankaların, piyasalarında faaliyet gösteren uluslararası bankalarla aralarındaki rekabette dezavantaj yaşamalarına neden olabilecektir.

Ayrıca, Türkiye gibi birçok gelişmekte olan ülkede henüz standart yaklaşım dahi tam manasıyla uygulanabilir seviyede değildir. Bu durum, birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye’de de bankacılık sektörünün risk yönetimi uygulamalarında geri kalmasına neden olmaktadır.

Günümüzde bankacılık sisteminin uluslararası boyutta geldiği seviye ve aldığı risklerin yönetiminde ulaştığı boyut dikkate alındığında, Türk Bankacılık sektörünün de gelişmelere ayak uydurması ve risklerini yönetebilmesi açısından Uzlaşısı altyapısını hazırlaması gerektiği açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Basel II Uzlaşısı Türkiye gibi birçok gelişmekte olan ülkeye en iyi risk yönetimi uygulamalarını sunması yanında, beraberinde bankacılık sektörlerinin düzenlemesi açısından birçok yenilik getirmektedir. Kredi derecelendirme faaliyeti ve derecelendirme kuruluşlarının kurulması bunlardan biridir.

Yukarıda sayılan nedenlerle, Basel II Uzlaşısında kredi risk ölçüm yöntemlerinden standart yaklaşımın tam olarak uygulanabilmesi için Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde derecelendirme firmalarının sayısının yetersiz olduğu ve derecelendirmeye dair Uzlaşıyla uyumlu mevzuatın oluşturulması gerektiği hususları göz önünde bulundurulmalı, BDDK konuyla ilgili faaliyetlerini ivedilikle sürdürmelidir.

KAYNAKÇA

AEB (Asociacion Esponola De Banca-Spanish Banking Association) (2003), "Impact of BIS II on Capital Requirements In Emerging Markets: Diversification Effects and Implicit Confidence Level", Comments on The Consultative Document (CP3), July, Spain

ALTINTAŞ, M. Ayhan (2006), 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel I ve Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği, Turhan Kitabevi Yayınları, Mart, Ankara

ARAS, Güler (2007a), "Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları", Deloitte, İstanbul

ARAS, Güler (2007b), "Basel II Sürecinde Kobi'ler İçin Yol Haritası", Deloitte, İstanbul

ATİKER, Mustafa (2005), Basel I ve Basel II, Konya Ticaret Odası, Bilgi Raporu, Sayı:2005-41/08, Konya

AYAN, Ebubekir (2007), Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel-II Uzlaşısı, Beta Basım Yayım, Ekim, İstanbul

BALIN, Bryan J. (2008), "Basel I, Basel II and Emerging Markets: A NonTechnical Analysis", The John Hopkins University School of Advanced International Studies, 10 May, Washington DC

BANK OF ALBANIA (2005), " Supervision Annual Report", Tirana, Albania

BALZAROTTI, Veronica, Christian Castro ve Andrew Powell (2004), "Reforming Capital Requirements in Emerging Countries: Calibrating Basel II Using Historical Argentine Credit Bureau Data and Credit Risk", Documento De Trabajo, Universidad Torcuato Di Tella, Argentina

BCBS (Basel Committee on Banking Supervision) (2004b), International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts, June, BIS (Bank for International Settlements), Basel

BCBS (Basel Committee on Banking Supervision) (2006), International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework-Comprehensive Version, June, BIS (Bank for International Settlements), Basel

BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) (2006), Derecelendirme kuruluşlarının yetkilendirilmesi ve Faaliyetlerine ilişkin Esaslar, 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete

COLE, Roger (2003), "Basel II and Banks in Developing Countries", 2003 Caribbean Association of Indigenous Banks, 18 November, Jamaica

CORNFORD, Andrew (2006), "The Global Implementation of Basel II Prospects and Outstanding Problems", Policy Issues in International Trade and Commodities Study Series No:34, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), New York

CORNFORD, Andrew (2007), "Momentum in Plans for Introducing Basel 2 Standards But Countries Face Implementation Problems", TWN Third World Network, TWN Info Service on Finance and Development, 22 February, <http://www.twinside.org>

DIERIC, Frank, Fatima Pires, Martin Scheicher ve Kai Geron Spitzer, (2005), The New Basel Capital Framework and Its Implementation in The European Union, ECB (European Central Bank), Occasional Paper Series, No:42, Germany

DOĞRU, Halil (2007), "Basel II ve IAS 39 Muhasebe Standardı Çerçevesinde Menkul Kıymetleştirme İşleminin Türkiye'de Banka ve Diğer Kaynak Şirketlerin Bilanço ve Sermaye Yeterliliği Yükümlülüklerine Etkileri", Bankacılar Dergisi, Türkiye Bankalar Birliği, Sayı:62, Eylül, İstanbul

ELKHOURY, Marvan (2008), "Credit Rating Agencies and Their Potential Impact on Developing Countries", Discussion Paper, No:186, 2008, (UNCTAD)United Nations Conference on Trade and Development, USA

FISCHER, Stanley (2002), "Basel II: Risk Management and Implications for Banking in Emerging Market Countries", Lecture, Cape Town, South Africa, September 19, Peterson Institute for International Economics, USA

FULLANI, Ardian (2005), "Basel II, Its Implications, Opportunities and Challenges ahead for Albania and Southeastern Europe" Speech by Governor of the Bank of Albania, At the "Southeastern European Financial Forum", The Second Edition, Bucharest, 11 November, Romania

GESTEL, Tony Van, Bart Baesens, Peter Van Dijcke, Joao Garcia, Johan A.K. Suykens ve Jan Vanthienen (2006), "A Process Model to Develop An Internal Rating System: Sovereign Credit Ratings", ScienceDirect, Decision Support Systems, 42(2006) 1131-1151, www.sciencedirect.com,

GIESE, Guido (2002), "Basel II Uzlaşısı'na İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri", Çeviren: Melek Acar Boyacıoğlu, Bankacılar Dergisi, Sayı:41 İstanbul

GOTTSCHALK Ricardo ve Stephany Griffith-Jones (2006), "Review of Basel II Implementation in Low-Income Countries", University of Sussex, UK

GRIFFITH-JONES, Stephany (2007), "Implications of Basel II for Stability and Growth in Developing Countries: Proposals for Further Research and Action", Institute of Development Studies, Paper Prepared for Ibase Rio Meeting on Financial Liberalisation and Global Governance, 16-17 March, University of Sussex

HAYES, Simon, Victoria Saporta ve David Lodge (2002), "The Impact of The New Basel Accord on The Supply of Capital to Emerging Market Economies", Financial Stability Review, Issue:13, 12 December, Bank of England, London, s.110-114

JACOBSON, Tor, Jesper Linde, Kasper Roszbach (2005), "Credit Risk Versus Capital Requirements Under Basel II: Are SME Loans and Retail Credit Really Different?", Sveriges Riksbank (Bank of Sweden), Journal of financial Services Research Paper, May, Sweden

KAPLAN, Hayrettin ve M. İbrahim Turhan (1999), Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Yıl:2, Sayı:7, Haziran-Temmuz, Alkım Ltd.Şti., İstanbul

MONTES-NEGRET, Fernando (2005), "Risk Management Challenges", Risk Management Workshop in Collaboration with The Banks Assosication of Turkey, 9-11 February, İstanbul

PELIZZON Lorian ve Stephen Schafer (2005), "Pillar 1 VS. Pillar 2 Under Risk Management", Working Paper, NBER (National Bureau of Economic Research), September, Cambridge

REISEN, Helmut (2001), "Will Basel II Contribute to Convergence in International Capital Flows", Paper prepared for Oesterreichische Nationalbank, 29th Economics Conference, May 31 and June 1 2001, Vienna, OECD Development Centre, Paris

ROY, Patrick Van (2005), "Credit Ratings and The Standardised Approach to Credit Risk in Basel II", ECB (European Central Bank), Working Paper Series, No:517, August, Germany

SPK (SERMAYE PİYASASI KURULU) (2003), Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri:VIII No:40, 4.12.2003 tarih ve 25306 sayılı Resmi Gazete

SPK (SERMAYE PİYASASI KURULU) (2007), Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri:VIII No:51, 12.7.2007 tarih ve 26580 sayılı Resmi Gazete

SPK (SERMAYE PİYASASI KURULU) (2010), Derecelendirme Faaliyetiyle Yetkili Kuruluşlar, Ankara, <http://www.spk.gov.tr> , Erişim Tarihi: 25.04.2010

THAKER, Jaydeep K. (2004), "Implementing Basel II: Impact on Emerging Economies", Crisil:Young Though Leader, A Standard&Poor's Company India's Leading Ratings, Research, Risk and Policy Advisory Company, Mumbai, India

YAYLA, Münür ve Yasemin Türker Kaya (2005), "Basel-II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci", BDDK Araştırma Raporları 2005/3, Ankara

YÜKSEL, Ayhan (2005), Basel-II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK Araştırma Raporları 2005/4, Ankara